

Sygn. akt I UK 245/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania A. A.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.

w sprawie ze skargi ubezpieczonego o wznowienie postępowania zakończonego

prawomocnym wyrokiem Sadu Apelacyjnego w (...) z dnia 27 sierpnia 2014 r.,

sygn. akt III AUa (...) o rentę uczniowską,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 1 czerwca 2017 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 27 stycznia 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 27 sierpnia 2014 r., III AUa (...),
oddalił apelację A. A. od wyroku Sądu Okręgowego w T. z dnia 21 listopada 2013 r.,

sygnatura akt IV U (...), w którym oddalono odwołanie wnioskodawcy od decyzji organu rentowego z dnia 17 stycznia 2013 r., odmawiającej dalszej wypłaty renty z tytułu niezdolności do pracy powstałej w czasie uczęszczania do szkoły (dalej jako: renta uczniowska).

W dniu 31 lipca 2015 r. A. A. wniósł skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) w sprawie III AUa (...). Jako podstawę wznowienia podał nieważność postępowania wynikającą z pozbawienia go możliwości obrony swoich praw. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku, ponowne rozpoznanie apelacji oraz wydanie wyroku zgodnego z wnioskami zawartymi w apelacji, a ponadto – o zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w niniejszej sprawie.

Wyrokiem z dnia 27 stycznia 2016 r., sygn. akt III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) oddalił skargę A. A. o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 27 sierpnia 2014 r., sygn. akt III AUa (...).

Sąd Apelacyjny wskazał, że skarżący jako podstawę wznowienia prawomocnie zakończonego postępowania w sprawie III AUa (...) wskazał przyczynę nieważności postępowania określoną w art. 401 pkt 2 k.p.c. Zdaniem Sądu Apelacyjnego przytoczone przez skarżącego okoliczności uzasadniają wznowienie postępowania w przedmiotowej sprawie. Podane w skardze zastrzeżenia dotyczące skuteczności doręczenia pełnomocnikowi wnioskodawcy zawiadomienia o terminie rozprawy apelacyjnej sprawiają, że występują poważne wątpliwości co do tego, czy korespondencja sądowa została w sposób prawidłowy doręczona. Nieprawidłowości w zakresie „awizowania” korespondencji zawierającej zawiadomienie o terminie rozprawy apelacyjnej stanowią okoliczność niezależną zarówno od wnioskodawcy, jak i jego pełnomocnika i w konsekwencji trzeba przyjąć, że wnioskodawca z przyczyn przez siebie niezawinionych nie został właściwie zawiadomiony o terminie rozprawy kończącej postępowanie w sprawie, nie brał w niej udziału, a tym samym został pozbawiony możliwości zaprezentowania swojego stanowiska na rozprawie apelacyjnej.

Sąd Apelacyjny rozpoznając sprawę na podstawie art. 412 § 1 k.p.c. i uwzględniając całokształt zebranego w sprawie materiału dowodowego, nie znalazł jednak podstaw do zmiany rozstrzygnięć, które zapadły we wznawianym postępowaniu sądowym. Według Sądu Apelacyjnego analiza materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu zakończonym wyrokiem Sądu Apelacyjnego III AUa (...) prowadzi do wniosku, że zapadłe w tym postępowaniu rozstrzygnięcia sądowe są prawidłowe. Sąd pierwszej instancji prowadząc postępowanie z odwołania wnioskodawcy od decyzji organu rentowego, odmawiającej dalszej wypłaty renty uczniowskiej, należycie wyjaśnił wszystkie kwestie związane ze stanem zdrowia wnioskodawcy i wpływem czynników zdrowotnych na zdolność do wykonywania pracy zarobkowej. Sąd ten przeprowadził dowód z opinii biegłych lekarzy z zakresu onkologii, neurologii i kardiologii. Żaden z biegłych nie dopatrywał się podstaw do stwierdzenia u skarżącego całkowitej niezdolności do pracy (niezdolności do wykonywania jakiegokolwiek zatrudnienia). Według opinii skarżący z przyczyn onkologicznych jest częściowo, trwale niezdolny do pracy (ma w znacznym stopniu ograniczoną zdolność do świadczenia pracy zarobkowej zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji zawodowych).

Skarżący we wznawianym postępowaniu nie sformułował pod adresem opinii biegłych lekarzy sądowych żadnych zastrzeżeń o charakterze merytorycznym; nie przedstawił także rzeczowej argumentacji, dyskredytującej trafność wysuniętych przez biegłych konkluzji, a jedynie wyraził niezadowolenie z treści sporządzonych przez nich opinii. Według Sądu Apelacyjnego podniesione w postępowaniu pierwszoinstancyjnym zastrzeżenia, jak również przytoczone w apelacji zarzuty, nie zdołały podważyć prawidłowości zaskarżonej decyzji organu rentowego i wydanego w wyniku jej kontroli odwoławczej wyroku Sądu Okręgowego. Nie zasługują na uwzględnienie zgłoszone w apelacji wnioski dowodowe o dopuszczenie dowodu z opinii zespołu biegłych właściwych specjalności na okoliczność stanu zdrowia wnioskodawcy, z zaświadczenia pracodawcy na okoliczność ustalenia warunków wykonywanej przez skarżącego pracy oraz z orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z dnia 14 lipca 2004 r.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego zebrany we wznowianym postępowaniu materiał dowodowy jest wystarczający do rozstrzygnięcia spornej kwestii przysługiwania skarżącemu uprawnienia do renty uczniowskiej, co jest uzależnione od dalszego trwania całkowitej niezdolności do pracy. Stopień nasilenia występujących u wnioskodawcy schorzeń został poddany analizie przez trzech biegłych lekarzy o specjalnościach adekwatnych do diagnozowanych u niego zmian chorobowych (opinia łączna kardiologa i neurologa oraz odrębnie sporządzona opinia onkologiczna), z wykorzystaniem wiedzy medycznej tych fachowców oraz ich doświadczenia orzeczniczego. Biegli oceniając stan zdrowia skarżącego mieli na uwadze całokształt zgromadzonej w sprawie dokumentacji lekarskiej, w tym dołączone do odwołania orzeczenie o stopniu niepełnosprawności z dnia 14 lipca 2004 r. Nie zachodzi zatem potrzeba zaliczenia w poczet dowodów wskazanego w apelacji dokumentu (orzeczenia o stopniu niepełnosprawności), skoro został on uwzględniony w postępowaniu pierwszoinstancyjnym.

Jeżeli chodzi o zaświadczenie pracodawcy o warunkach świadczonej przez wnioskodawcę pracy, Sąd Apelacyjny podkreślił, że w rozpatrywanym przypadku przyznanie skarżącemu renty uczniowskiej na dalszy okres czasu uzależnione jest od stwierdzenia u niego całkowitej niezdolności do pracy, a zatem nie jest wystarczająca niezdolność do wykonywania pracy zgodnej z posiadanymi przez niego kwalifikacjami (wymagana jest niezdolność do podjęcia jakiegokolwiek zatrudnienia). W związku z tym warunki pracy, jakie zapewnia mu pracodawca, nie wywierają znaczącego wpływu na ocenę stopnia występującej u niego niezdolności do pracy, która odnosi się do potencjalnej przydatności zawodowej, a nie możliwości wykonywania konkretnej, wyznaczonej rodzajowo pracy. Biegły onkolog uznał skarżącego za osobą niezdolną do pracy, tyle że w stopniu częściowym. Sam fakt istnienia ograniczeń zdrowotnych w podjęciu przez wnioskodawcę pracy odpowiedniej do posiadanych przez niego kwalifikacji i umiejętności zawodowych nie wzbudza wątpliwości. Jednak o nabyciu prawa do dalszego pobierania renty uczniowskiej decyduje całkowita niezdolność do pracy, a więc niezdolność do podjęcia jakiegokolwiek zatrudnienia, która to przesłanka nie została w niniejszym postępowaniu wykazana. Według Sądu Apelacyjnego sformułowane w apelacji wnioski dowodowe nie są zasadne i w związku z tym podlegają oddaleniu.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego III AUa (...) skarżący zaskarżył skargą kasacyjną. Skargę oparto na obydwu podstawach kasacyjnych określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. W ramach podstawy materialnoprawnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. zarzucono błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) w związku art. 180 ust. 1 pkt 1, art. 195 pkt 5, art. 187, art. 101 pkt 1 oraz w związku z „art. 12-14” ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) oraz w związku z art. 67 ust. 2 Konstytucji RP, przez przyjęcie, że skarżący nie ma prawa w dalszym ciągu do tzw. renty uczniowskiej, gdyż nie jest już całkowicie niezdolny do pracy, podczas gdy w stosunku do wcześniejszego okresu, w którym był uznany za całkowicie niezdolnego do pracy ani jego stan zdrowia nie uległ poprawie ani nie uległy zmianie żadne inne istotne okoliczności. Skarżący w dalszym ciągu posiada zdolność do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej tj. w warunkach specjalnie dla niego przystosowanych, nie posiada zdolności do wykonywania jakiejkolwiek innej pracy w nieprzystosowanych warunkach i brak w tym zakresie pozytywnych rokowań. Taka sytuacja powinna prowadzić do realizacji prawa do rzeczywistego zabezpieczenia społecznego zgodnie art. 67 ust. 1 Konstytucji RP przez przyznanie skarżącemu prawa do tzw. renty uczniowskiej na stałe.

W ramach podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 278 § 1 k.p.c. w związku z art. 285 § 2 k.p.c., art. 217 § 3 k.p.c., art. 227 k.p.c., art. 232 k.p.c. oraz w związku z art. 224 k.p.c. i art. 412 § 2 k.p.c. przez przedwczesne zamknięcie rozprawy oraz wydanie wadliwego orzeczenia o oddaleniu skargi, w konsekwencji błędnej wykładni prawa materialnego skutkujące błędnym i sprzecznym z zasadami logicznego rozumowania przyjęciem, że skarżący nie jest całkowicie niezdolny do pracy i oddalenie wniosków dowodowych tj. z dokumentu w postaci zaświadczenia pracodawcy odwołującego z dnia 12 grudnia 2013 r. oraz z opinii łącznej zespołu biegłych właściwych ze względu na schorzenia odwołującego, jak również niedopuszczenie z urzędu do orzekania biegłego z zakresu medycyny pracy. W ocenie skarżącego istotne do rozstrzygnięcia sprawy okoliczności nie zostały

dostatecznie wyjaśnione, co powodowało konieczność dopuszczenia z urzędu opinii biegłego z zakresu medycyny pracy na okoliczność zarówno samych warunków wykonywanej przez odwołującego pracy jak i ewentualnie zdolności do jakiegokolwiek innej pracy. Biegły ten posiadałby najbardziej odpowiednią wiedzę w zakresie oceny aktualnego środowiska/warunków pracy odwołującego, jak również w kwestii różnych innych rodzajów pracy, ich specyfiki oraz wymagań. Z uwagi na charakter schorzeń odwołującego wymagający interdyscyplinarnej wiedzy, konieczne było dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii łącznej biegłych neurologa, ortopedy, onkologa przy współudziale biegłego z zakresu medycyny pracy.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach; ewentualnie - w wypadku uznania, że podstawa naruszenia przepisów prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona - skarżący na podstawie „art. 398¹⁶ § 1 k.p.c.” wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę decyzji organu rentowego oraz stwierdzenie, że odwołujący ma prawo do renty uczniowskiej na stałe i zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest częściowo uzasadniona – głównie w zakresie przedwczesnego ustalenia, że skarżący nie jest całkowicie niezdolny do pracy i wnioskodawcy nie przysługuje renta uczniowska na podstawie art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) w związku art. 180 ust. 1 pkt 1, art. 195 pkt 5, art. 187, art. 101 pkt 1 oraz w związku z „art. 12-14” ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej również jako: ustawa emerytalna).

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 lipca 2013 r. w sprawie II UK 403/12 (LEX nr 1350309) przypomniał, że przesłanka niezdolności do jakiegokolwiek pracy (aktualnie art. 12 ust. 2 i art. 13 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) odnosi się do

każdego zatrudnienia w innych warunkach niż specjalnie stworzone na stanowiskach pracy odpowiednio przystosowanych do stopnia i charakteru naruszenia sprawności organizmu.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie uznał, że relewantne znaczenie ma art. 13 ust. 4 ustawy emerytalnej, który stanowi, że zachowanie zdolności do pracy w warunkach określonych w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nie stanowi przeszkody do orzeczenia całkowitej niezdolności do pracy. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (obecny jednolity tekst: Dz. U. z 2016, poz. 2046 ze zm.) w art. 4 ust. 1 - do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Pojęcie warunków pracy chronionej zostało zdefiniowane przez ustawodawcę w art. 2 pkt 7 tej ustawy, korelującym z art. 28 ust. 1 pkt 2 tej ustawy, zgodnie z którym obiekty i pomieszczenia użytkowane przez zakład pracy muszą: 1) odpowiadać przepisom i zasadom bezpieczeństwa i higieny pracy; 2) uwzględniać potrzeby osób niepełnosprawnych w zakresie przystosowania stanowisk pracy, pomieszczeń higienicznosanitarnych i ciągów komunikacyjnych oraz spełniać wymagania dostępności do nich.

Należy zwrócić uwagę na to, że chociaż ustawodawca wskazuje, że osoba o znacznym stopniu niepełnosprawności może być zatrudniona jedynie w warunkach pracy chronionej, to konstatacja taka doznaje pewnego ograniczenia wobec przepisu art. 4 ust. 5, z którego wynika, że zaliczenie do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności osoby, o której mowa w ust. 1 lub 2, nie wyklucza możliwości zatrudnienia tej osoby u pracodawcy niezapewniającego warunków pracy chronionej, w przypadkach: 1) przystosowania przez pracodawcę stanowiska pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej; 2) zatrudnienia w formie telepracy. W myśl ust. 6 - kontrolę w zakresie spełniania warunku, o którym mowa w ust. 5 pkt 1, przeprowadza Państwowa Inspekcja Pracy.

W ocenie Sądu Najwyższego - zatrudnienie u pracodawcy niebędącego zakładem pracy chronionej nie wyklucza zaliczeniu do znacznego stopnia niepełnosprawności. Prowadzi to do konkluzji, że ustalenie całkowitej niezdolności do pracy w aspekcie art. 13 ust. 4 ustawy emerytalnej, osoby mającej znaczny stopień niepełnosprawności nie jest wykluczone w przypadku wykonywania pracy w zakładzie niebędącym zakładem pracy chronionej, jeżeli osoba niepełnosprawna jest zatrudniona w specjalnie przystosowanym stanowisku pracy, uwzględniającym niepełnosprawność. Zachowanie zdolności do pracy w tych warunkach nie stanowi przeszkody do orzeczenia całkowitej niezdolności do pracy.

Ad casum wnioskodawca, mający orzeczony znaczny stopień niepełnosprawności na stałe (między innymi na skutek braku kończyny), jest zatrudniony, jak twierdził, w specjalnie przystosowanych warunkach u pracodawcy, niebędącego zakładem pracy chronionej. Ta relewantna okoliczność wymagała poczynienia przez Sąd Apelacyjny precyzyjnych ustaleń na podstawie pisma Inspektora Pracy bądź zeznań świadków.

W tym aspekcie konieczne było również sporządzenie opinii przez biegłego lekarza medycyny pracy, który, bazując na wcześniejszych opiniach biegłych lekarzy oraz ustalonych przez Sąd warunkach zatrudnienia wnioskodawcy, powinien wydać opinię, czy skarżący jest osobą całkowicie niezdolną do pracy. Dałoby to asumpt do przeprowadzenia komplementarnej subsumcji wymienionych wyżej przepisów dotyczących renty uczniowskiej.

Kierując się przedstawionymi motywami, potwierdzającymi, że część zarzutów sformułowanych w ocenianej skardze kasacyjnej jest uzasadniona, oraz opierając się na treści art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.

r.g.